

Minoritetsspråk och biblioteket

En komparativ analys av minoritetsspråkens ställning i
samhället och på biblioteket i Sverige och Finland

Jonna Stenlund

Abstract:

The following thesis in library- and information science is a qualitative, comparative analysis of the relationship between the minority populations in Sweden and Finland and the library. The objective with the thesis is to investigate how the state is working to promote minority groups at the library and what lead to today's situation. The investigation starts, as regards time, with the European charter for Regional or Minority Languages, which was published 1992 and ends with the establishment of the Swedish library law 2014. The method that is used will be a comparative analysis that aims to compare Sweden and Finland. The study is based on Edmund Dahlströms theories regarding ideologies and politics that have been ruling society's social and legal framework for minorities. The analysis consists of one chapter where both comparison and conclusions are included. It's discovered that Sweden and Finland have a similar legislation regarding minority languages, with the exception that Finland doesn't have a universal legislation for the national minorities and therefore, to a degree, excludes the territorially boundless minorities. This is also the case in their library law. Sweden has in their new library law a paragraph where the national minorities are included. This despite the fact that Finland had a system for national minorities before Sweden, who started working towards that first until after the European charted had been decreed.

Key words: Library, national minorities, minority languages, Sweden and Finland.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	3
1.2 Frågeställningar.....	3
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Definitioner	4
1.5 Disposition	4
2. Metod	6
3. Teori	9
4. Minoritetspolitik.....	12
4.1 Europa	12
4.2 Sverige	13
4.3 Finland	16
5. Bibliotekspolitik.....	20
5.1 Sverige	20
5.2 Finland	21
6. Jämförelse	24
7. Slutdiskussion	29
Källförteckning	i
Litteratur.....	i
Officiella dokument	ii
Bilaga 1	iii
Bilaga 2	iv

1. Inledning

I den nya svenska bibliotekslagen från 2014 kan man under paragraf 5 läsa de nya bestämmelserna angående särskilt prioriterade grupper på biblioteket.

5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska.¹

Denna paragraf är en förändring från den förra bibliotekslagen från 1996 där man endast konstaterade att särskild uppmärksamhet skulle ägnas ”åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter.”² Svensk biblioteksforening skrev 2010 en rapport som argumenterade för nackdelarna med detta och uppmanade till en bibliotekspolitik som skulle vara mer inkluderande av de nationella minoriteterna. Man menar att det för bibliotekets del inte är en fråga om utan hur man ska göra för att prioritera de nationella minoriteterna på biblioteket.³ Denna paragraf i den nya bibliotekslagen verkar vara en reaktion på denna rapport, eller i alla fall på de åsikter som uttrycks i rapporten.

Jag kommer i denna uppsats använda denna paragraf i den svenska bibliotekslagen som min utgångspunkt samtidigt som den är mitt mål. Det vill säga att jag kommer att undersöka vilka intressen som legat bakom formuleringen i bibliotekslagen samt försöka förklara varför denna ändring från tidigare bibliotekslag, som inte inkluderade minoritetsspråken som en särskilt prioriterad grupp, gjordes och varför den kändes nödvändig. För detta kommer jag att behöva undersöka minoritetspolitik likväl som bibliotekspolitik.

För att kunna förklara varför ändringen i bibliotekslagen gjordes och varför den kändes nödvändig kommer jag behöva undersöka Sveriges minoritetspolitik under de senaste åren. Detta kommer också leda fram till vidare frågor som hur minoritetspolitiken förändrats över tid, varför den gjort det och hur man arbetat för att förändra den. Detta är viktigt då minoritetspolitiken egentligen inte

¹ SFS 2013:801, *Bibliotekslag*, Kulturdepartementet, Stockholm, §5

² SFS 1996:1596, *Bibliotekslag*, Kulturdepartementet, Stockholm, §8

³ Hansson, Joacim, Ahlyrd, Sara & Vigur, Lotta, *Biblioteken och de nationella minoriteterna. [Elektronisk resurs]: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*. Svensk biblioteksforening, Stockholm, 2010, s. 30

kan sättas i kontext med bibliotekspolitiken förrän i den nuvarande bibliotekslagen. Jag vill arbeta mig fram till den punkt när man kan börja tala om minoritets- och bibliotekspolitik i samma kontext.

För att kunna göra detta kommer jag att undersöka officiella dokument (lagtexter, förordningar och så vidare) samt övrig relevant forskning och litteratur. Endast lagtexter kan inte svara på alla mina frågor då minoritetspolitik inte sällan är färgad av de underliggande värderingar majoritetssamhället har haft mot de inhemska etniska grupperna, något som är svårt att finna enbart genom att studera lagstiftningar, propositioner och konventioner. Som Joacim Hansson konstaterar i inledningen till sin artikel *Public libraries and the national minorities of Sweden*: ”Different ethnic groups are 'valued' differently either by general prejudice or by legislative protection. We know very little of how these conscious and unconscious values influence ethnic minority work in libraries.”⁴.

Lagtexter kommer dock vara min främsta utgångspunkt.

Dessa värderingar genomsyrar såväl arbetet på biblioteket som de lagar som författas för att styra det faktiska arbetet med de nationella minoriteterna. Edmund Dahlström menar i antologin *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige* att ideologier och politik hör samman.

Majoritetsbefolkningen måste acceptera de värderingar som ligger bakom politiken för att den ska kunna genomföras och upprätthållas.⁵ Om man ser tillbaka på den minoritetspolitik som utövats i en historisk kontext kan man konstatera att majoritetssamhällets inställning till minoritetsgrupper i allt väsentligt förbättrats oerhört genom åren. Genom att studera både minoritets- och bibliotekspolitik vad gäller minoritetsfrågor förväntar jag mig att kunna peka ut vad som skett i arbetet för de nationella minoriteterna som i slutändan lett fram till en inkluderande bibliotekspolitik som i den nya bibliotekslagen.

För att ytterligare förståelse, huruvida minoritetsspråkspolitiken i Sverige är en följd av enbart nationella händelser eller om det bara är ett fall bland andra, kommer jag inkludera en jämförelse med Finland. Anledningen till att jag valt just Finland att jämföra med är att det är ett land som i mycket liknar Sverige, men som samtidigt är tillräckligt annorlunda för att en jämförelse ska vara intressant. Sveriges och Finlands historia är till exempel till stora delar gemensam, vilket yrkar för många likheter; mycket vad gäller kultur och politik är fortfarande likartade. Finland tillhörde Sverige från 1150-talet fram tills 1809. Vad gäller minoritetsspråk existerar många språk i båda länderna. Båda länderna har ratificerat EU:s minoritetsspråk- och ramkonvention. Ändå ser språk-

⁴ Hansson, Joacim, *Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey*, 2011, *New Library World*, Vol. 112 Iss 9/10 pp. s. 407

⁵ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1971, s. 91

och bibliotekspolitiken inte likadan ut. Jämförelsen utförs för att få ytterligare ett exempel på hur minoritets- och bibliotekspolitik utförs i praktiken och för att ta reda på om det finns orsaker utanför det nationella planet till varför man valt att göra som man gjort inom dessa områden. Om Finland till exempel gjort samma sak tack vare att båda länderna är påverkade av yttre faktorer som styr arbetet med de nationella minoriteterna inom länderna. Jämförelsen kommer dock inte vara helt jämlig. Analysen kommer utgå från ett svenskt perspektiv och huvudfokus ligger på den nya svenska bibliotekslagen. Jämförelsen med Finland görs således främst för att undersöka om man kunnat göra saker och ting annorlunda i Sverige och om ett av ländernas lösningar på minoritetsfrågan är att föredra framför det andra.

Det här ämnet är viktigt för att biblioteket är en viktig demokratisk institution som har ett ansvar för att finnas tillgängligt för alla grupper i samhället.⁶ Genom att analysera arbetet som gjorts för att uppnå detta kan man synliggöra exakt hur viktigt en öppen minoritetspolitik är, både för samhället och för de nationella minoriteterna själva, och hur viktigt det är att fortsätta arbeta för det.

1.1 Syfte

Mitt syfte är främst att undersöka på vilket sätt man på statlig nivå arbetar och har arbetat för att främja de nationella minoriteterna och deras respektive språk på biblioteket i Sverige. Detta innebär att jag kommer att undersöka både biblioteks- och minoritetspolitik för att ta reda på hur man arbetat sig fram till dagens politik inom dessa områden. Jag kommer också att jämföra hur minoritets- och bibliotekspolitik skiljer sig mellan Sverige och Finland.

1.2 Frågeställningar

- Hur avspeglas minoritetspolitiken i bibliotekspolitiken i de båda länderna?
- Hur liknar länderna varandra vad gäller minoritets- och bibliotekspolitik?
- Är den nya paragrafen i den svenska bibliotekslagen angående på minoritetsspråk viktig och finns det något negativt med att Finland saknar en sådan paragraf?

1.3 Avgränsningar

Det primära fokuset kommer ligga på åren mellan utgivningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (1992) och ikraftträdandet av den nya svenska bibliotekslagen

⁶ , Joacim, Ahlyrd, Sara & Vigur, Lotta, *Biblioteken och de nationella minoriteterna. [Elektronisk resurs]: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*, s. 31

(2014). Historiska skeenden från innan denna tid kommer beröras ytligt för att beskriva händelser som haft betydelse för nutiden. Denna avgränsning beror på att det innan 1992 är svårt att hitta samband mellan minoritetsspråken och biblioteket. Jag har identifierat europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som en startpunkt för den politik som sedan leder fram till den svenska bibliotekslagen 2014.

1.4 Definitioner

Min startpunkt kommer vara den europeiska stadgan för landsdels- och minoritetsspråk (European charter for Regional or Minority Languages). Den gavs ut 1992 av europarådet med syftet att ena medlemsstaterna i en gemensam politik för de olika minoritetsgrupperna i Europa.⁷ Denna stadga uppföljdes 1995 av ”Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter” (Framework Convention for the Protection of National Minorities) vars syfte är detsamma som stadgan; att bevara och främja minoritetsgruppernas kultur.⁸ Mer om dessa konventioner kommer att tas upp senare i uppsatsen under rubriken *Minoritetspolitik*.

1.5 Disposition

Efter inledningskapitlet följer en metodbeskrivning som förklarar vilken sorts jämförelse jag kommer tillämpa på mitt material samt exemplifierande av denna. Därefter följer kapitel 3 som går igenom min teoribildning där jag går igenom Edmund Dahlströms teorier angående ideologier och politik för minoritetsgrupper och diskuterar hur dessa är relevanta att applicera på min uppsats.

Kapitel 4 handlar om minoritetspolitik och har fått en geografisk uppdelning. Jag har gjort så för att det i början krävs en presentation av Europarådets insatser för att främja en gemensam europeisk minoritetspolitik. Sedan följer en svensk och en finsk del där jag definierar begrepp och diskuterar problematik kring minoritetspolitiken i respektive land.

I kapitel 5 introduceras biblioteksperspektivet på uppsatsen. Också här har jag valt att göra en geografisk uppdelning för att särskilja ländernas olika tillvägagångssätt för att främja minoritetsspråken på biblioteket.

⁷ SÖ 2000:3, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk, Utrikesdepartementet, Stockholm, s. 3

⁸ SÖ 2000:2, *Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter*, Utrikesdepartementet, Stockholm, s. 3

Kapitel 6 är där de båda föregående kapitlen knyts samman i den jämförande analysen. Här använder jag mig av min metod för att sammanföra minoritetspolitik med bibliotekspolitik samt för att jämföra Sverige och Finland på dessa grunder. Arbetet avslutas med ett kort diskussionskapitel där jag reflekterar på egen hand över vad jag kommit fram till under arbetets gång och över mina slutsatser som dras i kapitel 6.

2. Metod

Jag har genomfört en kvalitativ, komparativ analys på det insamlade materialet. En komparativ analys innebär, i korthet, att man jämför två saker (i detta fall länder) för att finna likheter och skillnader som man sedan kan studera för att uppnå en större förståelse för de aspekter som blir jämförda.⁹

Varför valet föll på en komparativ analys är beroende på att fallet jag vill analysera är beroende av den jämförande aspekten; jag tar upp samma aspekter av minoritets- och bibliotekspolitik i Sverige och Finland med syftet att jämföra dem med varandra. En annan anledning till varför jag valt att utföra en komparativ analys är för att komparativa analyser är verktyg för att förstå politiska fenomen i de sammanhang där det inte går att utföra experiment i verkliga livet för att pröva sin teori, vilket är fallet här.¹⁰ För att uppnå en framgångsrik jämförelse har jag först skiljt ut och presenterat relevanta fakta om ämnet för att veta vilket material som behöver jämföras. Sedan har jag skapat komparationsmatriser för att enkelt kunna överblicka materialet och sedan jämfört det mellan de båda länderna.

De fall som jämförts här är alltså Sverige och Finland. De faktorer som använts för att jämföra länderna utgår från minoritetspolitik och bibliotekspolitik. Exakt vilka faktorer som använts i matriserna har jag beslutat efter att ha granskat materialet (lagtexter, relevant litteratur och andra skrifter som på olika sätt berör minoritetspolitik i förhållande till biblioteket) och funnit kärnpunkterna i Sverige och Finlands minoritets- och bibliotekspolitik.

Utifrån komparationsmatriserna kommer jag använt mig av fokuserade studier. Detta innebär ”dels att ett fåtal länder studeras, dels att en aspekt står i centrum för undersökningen”.¹¹ Tack vare detta har studien delats upp då jag har två skilda aspekter som kommer undersökas. Å ena sidan är det minoritetspolitiken, å andra sidan är det bibliotekspolitik.

En fokuserad studie innebär vidare att man väljer mellan två metoder: Most similar systems design (MSSD) eller most different systems design (MDS). Båda metoderna bygger på antagandet att en likhet förklarar en likhet och att en skillnad förklarar en skillnad. Detta betyder att man tar sin

⁹ Denk, Thomas, *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, Studentlitteratur, Lund, 2002, s. 7

¹⁰ Ibid, s. 7

¹¹ Ibid, s. 42

aspekt, kallad beroende faktor, som man vill bygga sin undersökning på och finner ut om den faktorn är lika eller olika i de båda länderna. Om den beroende faktorn är likadan i båda länderna använder man sig av MDSD och om den är olika av MSSD. Dessa metoder är likadana till sitt utförande. MSSD används när länderna har många likheter, till exempel ekonomiskt och kulturellt. För att använda MSSD måste ens beroende faktor vara olika i de länder man undersöker. Alla andra olikheter mellan de länderna är möjliga förklaringar till varför de båda länderna är olika i den beroende faktorn. Dessa kallas oberoende faktorer och är det som en komparationsmatris består av. Om ens beroende faktor dock är likadan använder man MDSD, vilket innebär att alla likheter hos de oberoende faktorerna förklarar varför den beroende faktorn också är det. Alltså: En likhet förklarar en likhet och en skillnad förklarar en skillnad.¹²

Här är ett exempel för att förklara metoden: Sverige och Finland har väldigt många likheter. Dock har Sverige en minoritetsspråkslag, vilket Finland inte har (beroende faktor). Länderna är i övrigt lika angående ekonomiskt välstånd, klimat och befolkningens mängd. Dock har Finland två officiella språk och lagar som kontrollerar hur dessa ska behandlas i olika sammanhang, vilket Sverige inte har (oberoende faktorer). Kanske detta gör det överflödigt för Finland att instifta en minoritetsspråkslag då svenska är ett av minoritetsspråken.

Något som är negativt med denna typ av komparativ analys är att det inte alltid går att förankra de slutsatser man drar i verkligheten. Man kan inte bevisa att de oberoende faktorerna i verkligheten hör samman med den beroende faktorn. Man kan heller inte med säkerhet säga vilken faktor som påverkat den andra, det vill säga vilken faktor som egentligen bör vara den beroende faktorn. Man kan bara göra antaganden baserat på logiska samband.¹³ För att återkoppla till mitt exempel ovan så kan det finnas helt andra förklaringar till varför Sverige har en minoritetsspråkslag och Finland inte har det. Dock har den oberoende faktorn ett logiskt samband med den, i exemplet, beroende faktorn.

Ett annat problem med komparativ analys som metod är komplexiteten med att jämföra länder. Begrepp som betyder en sak i ena landet behöver inte betyda samma sak i nästa. Denk benämner detta ”the travelling problem”. Han använder termen ”statschef” som exempel och påpekar att det i Sverige syftar på kungen och i USA syftar det på presidenten, två helt skilda poster som ändå faller under samma term.¹⁴

¹² Denk, Thomas, *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, s. 42 - 44

¹³ *Ibid*, s. 72 - 73

¹⁴ *Ibid*, s. 79

Vad som får mig att ändå känna mig bekväm med denna analysmetod är flera saker. För det första för att ämnet inledningsvis utgår från två styrdokument (minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen) som Sverige och Finland båda ratificerat på samma grunder. Detta skapar en tydlig tidslinje vars tolkningsutrymme är litet. För det andra liknar Sverige och Finland varandra mycket genom att vara nordiska länder med en, till viss grad, gemensam historia. För det tredje så är detta inte en komparation på helt lika grunder. Det är Sverige som är den kontext jag fokuserar mest på och också den slutpunkt jag kommer att nå (den svenska bibliotekslagen från 2014). Tack vare detta har jag från början en utgångspunkt i eventuella tolkningar – den kontext som Sverige och svensk bibliotekslagstiftning utgör är den ”mall” jag använder för att tolka begrepp och händelser. Där lagstiftning eller historieskrivning skiljer sig mellan länderna så kommer de svenska förhållandena att vara mallen där de finska lagarna måste passa in. För att ta ett exempel: En förvaltningskommun för minoritetsspråk i Sverige innebär inte exakt samma sak som en tvåspråkig kommun i Finland, men det kan man överse med eftersom definitionen av en förvaltningskommun passar in under definitionen av en tvåspråkig kommun (att kommunen har ett särskilt ansvar för att tillgodose behoven hos talarna av ett minoritetsspråk samt att man i kommuner ska bli tillhandahållen tjänster på sitt modersmål). Att det motsatta inte är sant, en tvåspråkig kommun innebär mer ansvar än en förvaltningskommun, gör ingenting eftersom de båda fenomenen ändå kan jämföras utifrån svenska villkor. Jag kommer därför medvetet att bidra till det Denk kallar ”kulturell skevhet” (vilket är en av anledningarna till varför ”the travelling problem” överhuvudtaget anses problematiskt) genom att utföra en analys ur ett svenskt perspektiv.¹⁵

Mitt material kommer bestå av relevant litteratur för att bygga en grund att genomföra analysen på. Det vill säga litteratur som behandlar attityder och samhällsliga skeenden som berört minoritets- eller bibliotekspolitiken både tidigare och i modern tid. Utöver det kommer jag också använda litteratur som ger information om språken och minoritetsgrupperna som sådana. Mitt viktigaste material kommer dock bestå utav lagtexter. Vilket innebär EU-förordningar, lagar, motioner och propositioner som gjort att politiken ser ut som den gör. Då ämnet bygger på politik kommer dessa texter utgöra nyckeldokument.

¹⁵Denk, Thomas, *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, s. 93

3. Teori

Det primära verk som kommer användas för att analysera och förstå det insamlade materialet är ett samlingsverk, redigerat av David Schwarz: *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*. Denna antologi ämnar att på djupet analysera och diskutera föreställningar och attityder gentemot folkminoriteterna, samt analysera minoriteternas eget identitetstänkande. Detta är intressant då minoritetspolitik är en komplex fråga för båda parter. Minoriteter har historiskt blivit diskriminerade av majoritetssamhället, vilket beror på just attityder mot dessa folkgrupper, samtidigt som minoriteterna själva på olika sätt försökt hantera sin egen kulturella identitet. Den tvådelade synen på minoritetspolitik som presenteras i denna bok är därför ett bra verktyg för att förstå minoritetspolitik som helhet, inte bara ur endera gruppens perspektiv. I förordet säger Schwarz att det är hans förhoppning ”att boken ska bidra till ökad förståelse för folkminoriteternas situation och väcka intresse för problematiken kring deras integrering i samhället.”¹⁶ Den problematiken är vad jag vill åt, eftersom den format dagens minoritetspolitik. Det kapitel jag kommer använda i denna antologi är Edmund Dahlströms ”Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter”.¹⁷

Då detta verk publicerades 1971 kan den också användas som inblick i de nationella minoriteternas situation ur ett historiskt perspektiv, både för att boken tar upp ett nutidsperspektiv (det vill säga 60/70-tal) och för att man i många kapitel också pratar om tidigare historia. Trots att verket är gammalt känner jag mig bekväm i att använda Dahlströms teorier dels för att de använts i mer nutida litteratur utan att verka föråldrade¹⁸, och dels för att det i denna analys finns komponenter som passar in i det ramverk som bildas av Dahlströms teorier.

Dahlström beskriver i kapitel 6 av denna antologi tre minoritetsideologier som han menar har format den minoritetspolitiska situationen i världen under olika tidpunkter. Han beskriver dem som olika synsätt ett majoritetssamhälle kan ha på sina minoritetsgrupper:

- **Konformitetsideologin:** Minoritetsbefolkningen bör uppgå i majoritetssamhället.
- **Smältdegelideologin:** Minoritetsbefolkningen bör uppgå i majoritetssamhället men kan medföra kulturella särdrag. Denna ideologi är inte särskilt relevant för svenska förhållandet då

¹⁶ Schwarz, David. Förord. I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1971, s.7

¹⁷ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1971, s. 79

¹⁸ Liebkind, Karmela, Some problems in the theory and application of cultural pluralism: The complexity of ethnic identity, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 2. rev. ed., Finnish National Commission for Unesco, Ministry of Education, Helsinki, 1995

smältdegelideologien utgår från att samhället utgörs av många stora minoritetsgrupper.

– **Den pluralistiska ideologin:** Minoritetsgrupperna ska bevaras precis som de är då det berikar majoritetssamhället och bevarar kulturen och särdragen hos minoritetsgrupperna.¹⁹

I samma kapitel beskriver Dahlström också fyra typer av minoritetspolitik som använts och fortfarande används av samhället för att hantera minoritetsgrupper. Exempelvis återfinns exempel på hur diskrimineringspolitiken användes mot minoritetsgrupper under tiden fram till andra världskriget och hur samma diskrimineringspolitik använts för de mer samtida motsättningarna mellan den svarta och den vita befolkningen i USA för att belysa hur dessa typer av politik använts och används av majoritetsbefolkningen.²⁰ Dessa typer av politik har alla existerat och existerar fortfarande som en följd av de tre minoritetsideologierna.

Ideologierna har format politiken på det sättet att majoritetsbefolkningen måste acceptera de föreställningar och idéer som lett till de fyra typerna av politik nedan. Med majoritetsbefolkningen menas då hela befolkningen (med undantag från minoriteterna) och inte enbart de som bestämmer över politiken. För att kunna fastställa en politisk hållning måste majoritetssamhället acceptera och förstärka de värderingar som ideologierna innebär.²¹

De fyra politiska aspekterna är:

- **Diskrimineringspolitik:** Minoriteterna behandlas sämre än majoritetsbefolkningen.
- **Segregeringspolitik:** Folkgrupperna hålls åtskilda; till exempel under apartheidregimen i Sydafrika. Segregeringspolitik är inte nödvändigtvis negativt men har historiskt ofta övergått till diskrimineringspolitik då de samhällsliga institutionerna avsedda för majoritetsbefolkningen är bättre än de för minoritetsbefolkningen.
- **Ackultureringspolitik:** Samhället försöker tvinga minoritetsbefolkningen att uppgå i majoritetsbefolkningen genom att tvinga dem att använda majoritetssamhällets språk, delta i samhällets kulturella yttringar och konformeras till att förstå och tillämpa majoritetssamhällets normer.
- **Assimileringspolitik:** Samhället försöker ändra minoritetsbefolkningens identitet och samhörighet till att tillhöra majoritetssamhället snarare än minoritetsgruppen. Detta liknar ackultureringspolitik, men skiljer sig från det genom att inte bara tvinga på minoritetsgruppen samhällets värderingar utan också genom att aktivt försöka minska minoritetsgruppens

¹⁹ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 89

²⁰ Ibid, s. 91

²¹ Ibid, s. 91

identitetskänsla och sammanhållning inom gruppen.²²

Dahlströms kategoriseringar är relevanta för min uppsats eftersom de utgör ett ramverk över hur majoritetssamhällets sociala strukturer påverkat minoritetspolitiken under tidsperioder. Dahlström använder sig av internationella exempel för att bevisa sina teorier, men är förankrad i en svensk kontext (varför han till exempel påpekar att smältdegelsideologin inte är relevant i en svensk kontext). Jag kommer dock endast använda dessa teorier för att undersöka svensk och finsk minoritetspolitik. För övrigt kan de användas till att svara på frågan om varför politiken ser ut som den gör, genom att undersöka om det finns mönster i svensk minoritetspolitik som kan kopplas till dessa ideologier eller typer av politik som gör att det ser ut som det gör i svensk minoritetspolitik idag. Jag kommer specifikt att använda dessa olika kategorier (typer av ideologier och politik) för att definiera olika händelser i den politik som styr över minoritetsspråken och sätta dem i den specifika kontext som Dahlströms olika teorier utgör. De ger mig ett sätt att överblicka de många förgreningar en lagstiftningsprocess kan ta för att sätta dem i en specifik kontext (det vill säga en ideologi eller typ av politik) där de kan användas för en komparativ analys. Jag kommer dock inte att använda mig av samtliga typer av politik eller ideologier som Dahlström presenterar. Detta för att en del saker i analysen helt enkelt inte passar in i dem, och det skulle vara felaktigt att förvränga dem tills de passade.

²² Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 88 - 89

4. Minoritetspolitik

I detta kapitel kommer jag redogöra för minoritetspolitik i tre geografiska uppdelningar. Europa, där jag främst talar om de konventioner angående minoritetsspråk som både Finland och Sverige skrivit under på. Sedan kommer en redogörelse för vilka olika processer Sverige och Finland gått igenom för att kunna ratificera Europarådets konventioner.

4.1 Europa

Europarådet bildades efter andra världskrigets slut som en organisation vars främsta funktion var att skydda de mänskliga rättigheterna inom Europa. De är inte en del av EU, utan består av en egen sammanslutning av stater. Man samarbetar dock med EU på de områden där dubbelarbete kan förekomma. Alla stater i Europa förutom Vitryssland är medlemmar i europarådet.²³ Europarådet kom specifikt att behandla minoritetsfrågor under 1980-talet då de olika konflikterna och nya gränsdragningarna i östra Europa gjorde det klart att ett medvetandegörande av de olika minoritetsgrupperna i de europeiska länderna krävdes för att deras grundläggande rättigheter skulle tillhandahållas.²⁴

Den femte november 1992 fastställde Europarådet den Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (hädanefter kallad minoritetsspråksstadgan). Den skrevs som följd av (i synnerhet) FN:s toppmöte i Helsingfors 1975 och Köpenhamnsmötet 1990 – vilket hölls av CSCE för att fastställa regler angående grundläggande mänskliga rättigheter.²⁵ Dess syfte är att värna om minoritetsgrupperna och minoritetsspråken som finns inom EU. Man satt i stadgan upp vissa riktlinjer för att staterna skulle kunna utröna vilka minoritetsgrupper stadgan skulle gälla för. Minoriteterna kan antingen vara landsdels- och minoritetsspråk eller territoriellt obundna språk.²⁶

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (hädanefter kallad ramkonventionen) är andra delen av det initiativ som inleddes med minoritetsspråksstadgan. Den upprättades den första

²³ Sametinget, *Europarådet*, 2014

²⁴ SOU 1997:193, Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter, Landsbyggsdepartementet och Minoritetsspråkskommittén sektion 2, Stockholm, s. 29 - 30

²⁵ Organization for Security and Co-operation in Europe, *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*, 1990

²⁶ European Treaty Series - No. 148, *European charter for regional or minority languages*, Europarådet, Strasbourg, 1992, s. 2-3

februari 1995. I sin utformning är ramkonventionen densamma som minoritetsspråksstadgan. Europarådet har författat ett antal punkter som medlemsstaterna i rådet uppmanas att skriva under på.

Dessa dokument är försök från Europarådet att skapa en gemensam minoritetspolitik för alla medlemsländer och för att därmed kunna behålla och stödja den kulturella mångfald som finns i Europa.²⁷ De båda dokumenten är olika, men kompletterar varandra. Ramkonventionen tar upp saker som inte står omnämnda i minoritetsspråksstadgan och förtydligar redan existerande punkter. Till exempel så är artikel 8 angående utbildning en av de längsta artiklarna i minoritetsspråksstadgan där man sätter upp ett stort antal kriterier angående utbildning för de nationella minoriteterna; att man ska erbjuda undervisning på minoritetsspråken på förskolenivå, att det ska finnas möjlighet till universitetsutbildning på minoritetsspråken med mera.²⁸ I ramkonventionen finns i artikel 12 – 14 tillägg till detta; att de som tillhör en nationell minoritet ska få tillåtelse att starta egna utbildningsinstitutioner om det går att sammanföra med medlemslandets utbildningssystem med mera.²⁹

4.2 Sverige

Sverige ratificerade både minoritetsspråksstadgan³⁰ och ramkonventionen³¹ den 9 januari 2000. Man tog sig då an att definiera vilka minoritetsgrupper som skulle omfattas av det skydd som konventionerna gav. Problemet med detta var att man i europarådets minoritetsspråksstadga inte gav några detaljerade direktiv om vad staterna bör definiera som nationella minoriteter. Det som meddelas i minoritetsspråkskonventionen är att språket ska ha talats i landet eller regionen under en lång tid (hur lång definieras inte) samt att språket ska skilja sig från landets officiella språk. Det vill säga att invandrarspråk och lokala dialekter av det officiella språket inte kan räknas.³²

Det som var något problematiskt när den svenska regeringen (tillsammans med representanter ur de olika minoritetgruppernas föreningar) skulle bestämma vilka språk som skulle klassificeras som minoritetsspråk, var att man i Sverige inte för någon statistik över hur många som talar ett visst språk, såsom man gör i till exempel Finland. Man var därför tvungen att ha fler aspekter än bara

²⁷ SÖ 2000: 2, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, Utrikesdepartementet, s. 3

²⁸ SÖ 2000: 3, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk, artikel 8, s. 14 - 19

²⁹ SÖ 2000: 2, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, artikel 12 -14, s. 13 - 15

³⁰ SÖ 2000: 3, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk, Utrikesdepartementet

³¹ SÖ 2000: 2, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, Utrikesdepartementet

³² Prop., 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, regeringens proposition, Regeringen, 1999, s. 32

antalet talare i åtanke när man skulle ge officiell status till vissa språk.³³ Vilket dock inte var den enda aspekten Europarådet presenterade som verktyg för att bestämma vilka minoritetsgrupper som skulle kunna bli nationella minoriteter.

Den proposition som skrevs för att besluta om de nationella minoriteterna lämnades in i december 1997 och i den beslutades att grupperna som skulle klassificeras som nationella minoriteter var tornedalingar, sverigefinnar, samer, romer och judar.³⁴ Tornedalsfinska, finska och samiska klassificerades som territoriellt bundna minoritetsspråk medan romani chib och jiddisch klassificerades som territoriellt obundna. Jag ska kort gå igenom de utmärkande dragen för dessa minoritetsgrupper.

Finska har talats i Sverige i över 800 år. Människor med finskt ursprung har kommit till Sverige i omgångar; en del från tiden då Sverige och Finland tillhörde samma land, en del kom till Sverige efter andra världskriget eller ännu senare.³⁵ Finska har därför talats i Sverige under väldigt lång tid; ända sedan Finland blev en del av Sverige på 1200-talet.³⁶ Sverigefinnar är Sveriges största nationella minoritet.³⁷ Finska antogs som ett minoritetsspråk på grunderna att det talats i Sverige under lång tid och för att det finns en stor grupp medborgare som använder finska som sitt primära språk.³⁸

Det aktiva bevarandet av tornedalsfinskan började med uppstartandet av Svenska tornedalingars riksförbund – Tornionlaaksoalaiset (STR-T). Förbundet bildades för att man var rädd för att språket skulle dö ut en gång för alla, med tanke på att det med nöd och näppe överlevt försvenskningsspolitiken som utövats mot tornedalingar historiskt.³⁹ Tornedalingarna fick tidigare inte tala sitt eget språk i skolan, något regeringen påpekar att många lidit av.⁴⁰ Detta är ett bra exempel på hur staten använt sig av en konformitetsideologi för att försvenska de delar av landet där ett annat språk använts historiskt. Denna ackultureringspolitik var praxis i relation till tornedalingarna ända in på 1900-talet.⁴¹

³³ SOU 1997:193, Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter, s. 37

³⁴ Prop., 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 1

³⁵ *Sveriges officiella minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani, jiddisch och teckenspråk : en kort presentation*, Svenska språknämnden, Stockholm, 2003, s. 11

³⁶ *Sveriges officiella minoritetsspråk*, s. 11

³⁷ Hansson, Joacim, *Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey*, 2011, s. 408

³⁸ Prop., 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 33

³⁹ *Sveriges officiella minoritetsspråk*, 2003, s. 21

⁴⁰ Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 24

⁴¹ *Sveriges officiella minoritetsspråk*, s. 21

Samiska var ett av de mer självklara språken för regeringen att ratificera. Samerna har bebott områden i de norra delarna av norden sedan vår tideräknings början och språket har i olika varianter talats ungefär lika länge.⁴² Samiska uppfyller alla kriterier som minoritetsspråkskonventionen talar om. Det är ett regionalt bundet språk som talats under lång tid samt att det skiljer sig markant från svenska.

Romer är en territoriellt obunden minoritetsgrupp i Sverige.⁴³ Detta betyder att de inte har några historiska kopplingar till något bestämt område i landet (som till exempel tornedalingarna i tornedalen). De har funnits i Sverige sedan 1500-talet.⁴⁴ Romani chib är ett minoritetsspråk i alla länder där det talas, det finns inget land med romani chib som officiellt språk (majoritetsspråk). Det är dock ett vitt utbredd språk som finns i många länder och vars talare kan förstå varandra över landgränser trots att olika variationer och dialekter förekommer.⁴⁵ Romani uppfyller villkoren för minoritetsspråkskonventionen genom att vara ett språk som talats i Sverige under lång tid, som skiljer sig från svenskan och som har en grupp av talare som använder sig av språket, trots att de inte har något tillhörande territorium. I regeringens proposition har man valt att betrakta romani chib som endast ett språk, trots dess många varianter. Detta för att samtliga dialekter ska omfattas av minoritetsspråksstadgans och ramkonventionens skydd. Om detta inte gjorts hade risken funnits att man exkluderat vissa varianter enbart för att de har för få talare.⁴⁶

Det andra territoriellt obundna språket i Sverige är jiddisch. Det har talats i Sverige sedan 1600-talet och än mer under 1700-talet då man fick tillåtelse att bilda judiska föreningar.⁴⁷ Judar har i olika omgångar kommit till Sverige. De största ökningarna av den judiska befolkningen i Sverige har skett efter att de förföljts i andra delar av Europa, inte minst under och efter andra världskriget. De har som grupp behållit sin egen kultur, sitt språk och uppfattas som en organiserad minoritetsgrupp, varför man kunde ratificera konventionerna för att gälla den judiska befolkningen.⁴⁸

Som minoriteter i Sverige har dessa grupper i olika grad gått igenom samma erfarenheter. De har alla funnits i landet under flera sekel, de har alla hållit på sina kulturella särdrag och de har alla genomgått (och överlevt) den svenska statens försök att assimilera dem.⁴⁹

⁴²*Sveriges officiella minoritetsspråk*, s. 97 - 98

⁴³ Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 136

⁴⁴ Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 25

⁴⁵*Sveriges officiella minoritetsspråk*, s. 37

⁴⁶ Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 34

⁴⁷*Sveriges officiella minoritetsspråk*, s. 46

⁴⁸SOU 1997:193, Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter, s. 49

⁴⁹SOU 1997:193, Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter, s. 76

I Sverige gav arbetsmarknadsdepartementet 2009 också ut en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Denna innehåller mycket av det som beslutades när man ratificerade Europarådets konventioner. Man fastställer rätten för de territoriellt bundna minoriteterna att använda respektive språk hos myndigheterna i sina respektive förvaltningskommuner, rätten att bli erbjuden undervisning på sitt modersmål samt att man i hela Sverige har ett ansvar att stödja och främja de nationella minoriteterna.⁵⁰

4.3 Finland

I have come to the conclusion that God only knows which one will win, the Russian language or the Finnish language. I dare not hope anything, But the Swedish language will sink – that is for sure.⁵¹

Finland var ett av de första länderna i EU att ratificera både minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen. Anledningen till detta kan ha varit att man i Finland redan hade en lagstiftning angående de tre språk man senare valde att ratificera konventionerna för. Den redan existerande lagstiftningen och de åtgärder man redan använde sig av för att skydda och främja sina minoritetsspråk ansågs passa in i konventionens syfte och behövde således inte ändras för att en ratificering av konventionerna skulle vara möjlig.⁵²

Man valde i Finland att inte definiera alla sina nationella minoriteter när man ratificerade ramkonventionen. Detta trots att man identifierat de grupper som skulle ha kunnat kallas nationella minoriteter. Regeringen har dock i sina rapporter till Europarådet lagt särskild vikt vid samer, romer, judar, tatarer, ryssar och finlandssvenskar.⁵³ Utrikesministeriet menar att detta utförande, att inte klart definiera vilka grupper som ska klassas som nationella minoriteter, är för att låta grupperna definiera sig själva. Denna inställning innebär att minoritetspolitiken blir något flytande, men att alla som anser sig tillhöra en etnisk minoritetsgrupp ska få alla rättigheter som kommer med ratificeringen av ramkonventionen.⁵⁴ Finland har dock valt att konkret ratificera konventionerna för svenska och samiska som landsdels- eller minoritetsspråk. Det enda territoriellt obundna språk man valt att ratificera enligt konventionernas riktlinjer är romani. Detta kan bero på att det i Finland

⁵⁰ SFS 2009:724, Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, Arbetsmarknadsdepartementet DISK, Stockholm

⁵¹ Snellman, Johan Vilhelm, översatt av Saukkonen, Pasi. *The Finnish paradox: Language and politics in Finland. Recode working paper series no. 05* (2012), s.3

⁵² SOU 1997:192, *Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk*, Landsbyggsdepartementet och Minoritetsspråkskommittén sektion 1, Stockholm, s. 81

⁵³ ACFC/SR(1999)003. *Report submitted by Finland pursuant to article 24, paragraph 1 of the framework convention for the protection of national minorities*, Council of Europe, 1999, s.3

⁵⁴ ACFC/SR(1999)003. *Report submitted by Finland pursuant to article 24, paragraph 1 of the framework convention for the protection of national minorities*, s. 7.

lever många invånare som identifierar sig som romer men också för att romerna var den enda minoritetsgruppen i Finland som explicit bad om att få sitt språk upptaget i ratificeringen av europarådets konventioner.⁵⁵ Att just dessa tre språk omfattas av konventionerna men inte de tidigare nämnda minoritetsgrupperna som man omnämner i sina rapporter till Europarådet kan exempelvis bero på att lagstiftning redan existerade för svenska, samiska och romani men inte för de andra grupperna.

När Finland erövrades av Ryssland och därmed slutade vara en del av Sverige 1809 levde den svenska språkkulturen kvar. Svenska fortsatte vara ett dominerande språk i landet trots att det nu tillhörde Ryssland.⁵⁶ Svenskan var utbildningsspråket och det språk som användes för administration, trots att ca 80% av folket i landet talade finska som modersmål.⁵⁷ Dock skedde ett språkskifte under andra halvan av 1800-talet. Utbildade finnar började propagera för att finska skulle ha samma status och språkligt värde som svenskan. Många av de som uttryckte dessa åsikter var förövrigt svensktalande. Rörelsen fick en politisk dimension i slutet av 1800-talet. Detta var början till slutet för det svenska språket som majoritetsspråk i Finland.⁵⁸

När Finland blev självständigt 1917 var man tvungen att besluta om svenskans varande i Finland. Det fanns de som ville ha ett Finland med endast finska som officiellt språk. Dock slutade det med att man i den finska språklagen från 1922 beslutade för att svenska också skulle betraktas som officiellt språk. Finland blev därmed tvåspråkigt, trots att den svensktalande befolkningen befann sig i minoritetsposition.⁵⁹

Sedan dess har en ny språklag instiftats. Denna är dock i det mesta densamma som den från 1922. Svenskan har en fortsatt ställning som officiellt språk, med särskilda rättigheter inom det som betraktas som tvåspråkiga kommuner i Finland.⁶⁰ För en kommun att räknas som tvåspråkig krävs att minst 3000 invånare eller 8% av invånarna talar svenska. Detta gäller även för samiska. I dessa kommuner kan man använda svenska (eller samiska) hos de kommunala myndigheterna. I övrigt

⁵⁵ SOU 1997:192, *Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk*, s. 81

⁵⁶ Liebkind, Karmela, The Swedish-speaking minority in Finland: A case study, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 2. rev. ed., Finnish National Commission for Unesco, Ministry of Education, Helsinki, 1995, sektion 3.2, s. 50

⁵⁷ Halonen, Mia, Language Policies In Finland and Sweden: Interdisciplinary and Multi-Sited Comparisons, Kapitel 1, under rubriken 'Sweden and Finland in historical comparison'. *Multilingual Matters*, 2014

⁵⁸ Pentikäinen, Juha, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 1995, sektion 1.3, s. 16

⁵⁹ Saukkonen, Pasi. The Finnish paradox: Language and politics in Finland. *Recode working paper series no. 05* (2012), s.5

⁶⁰ Se bilaga 2

har man rätt att använda svenska och samiska också hos statliga myndigheter.⁶¹ Som komplement till språklagen har även en samisk språklag instiftats. Den samiska språklagen har som syfte att garantera att samerna ska få behålla och utveckla sitt språk och sin kultur, samt att de ska ha rätten till att använda sitt språk hos domstolar. Denna lag tillämpas främst i de tvåspråkiga samiska/finska kommunerna Enare, Enontekis, Sodankylä och Utsjoki.⁶²

Romerna, som också de är en särskilt prioriterad grupp inom finsk minoritetspolitik, omfattas inte av några lagar eller förordningar. Dock finns det sedan 1956 en statlig delegation för ärenden som omfattar romerna. Det finns också regionala förbund och, sedan 1993, en ledningsgrupp för zigenarutbildning som hanterar frågor angående romernas utbildning på det egna språket.⁶³

Finlandssvenska är i särställning vad gäller minoritetsspråkspolitik i Sverige och Finland. Svenska är fortfarande ett officiellt språk i Finland, trots att den finlandssvenska folkgruppen är i minoritet i relation till den finsktalande befolkningen. Detta innebär enligt Marika Tandefelt att svenska, trots sin minoritetsställning, innehar en viss prestige därför att språket har en officiell ställning i de domäner som kan påverka språkets inflytande i landet, domäner såsom massmedier, skolväsendet och så vidare.⁶⁴ Vidare menar Gustaf Petrén att eftersom svenska givits jämlikhet med finskan som officiellt språk så kan man inte kalla finlandssvenskar för en minoritet, trots att de är klart färre än de finskspråkiga i Finland.⁶⁵ Attityden mot svenska i Finland är också av en något annan art än attityden mot andra minoritetsgrupper i landet. Trots att majoriteten av finlandssvenskarna inte tillhör överklassen lever stereotypen av den härskande svensktalande klassen kvar och skapar spänningar mellan de båda grupperna.⁶⁶ Förutom att svenskan just nu är ett officiellt språk, är den finlandssvenska folkgruppen speciell eftersom den tidigare varit den styrande folkgruppen i Finland.

Trots att den svensktalande folkgruppen alltid varit numerärt underlägsen den finskspråkiga befolkningen så var den svensktalande befolkningen i en tydlig maktposition under den tid som Finland tillhörde Sverige. Den svensktalande befolkningen var den styrande gruppen socialt, kulturellt och ekonomiskt.⁶⁷ Följaktligen kan Dahlströms teori om minoritetsideologier i detta fall

⁶¹ FFS 423/2003, *Språklag*, Helsingfors, justitiedepartementet, 2003.

⁶² FFS 1086/2003, *Samisk språklag*, Helsingfors, Justitiedepartementet, 2003.

⁶³ Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, s. 20

⁶⁴ Tandefelt, Marika, *Mellan två språk: en fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*, Diss., Uppsala universitet, Uppsala, 1988, s. 48-49

⁶⁵ Petrén, Gustaf, Minoriteternas rättsställning i Sverige, i *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1971, s. 28

⁶⁶ Liebkind, Karmela, The swedishspeaking minority in Finland: A case study, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, sektion 3.1, s. 50

⁶⁷ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, i *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 87

inte appliceras på samma sätt på finlandssvenskar som de kan på andra minoritetsgrupper. Det är snarare finlandssvenskarna som utövat ackultureringspolitik på den finsktalande befolkningen för att sedan själva bli en minoritetsgrupp. Dahlström nämner den svenska befolkningen i Finland som ett exempel när han talar om social skiktning i samband med etniska grupperingar. Ett socialt skikt, menar Dahlström, är människor som innehar samma klasstillhörighet och samma ställning i samhället. Etnisk gruppering är det som generellt inträffar för en minoritetsgrupp genom att de tillhör en annan kulturell kontext än majoritetssamhället. Man håller samman med dem som tillhör samma sociala och kulturella kontext som en själv. När dessa båda fenomen inträffar inom samma grupp, det vill säga när en etnisk grupp tar plats i samma sociala skikt, kan utgången bli sådan att minoritetsgruppen hamnar i samhällets bottenskikt (ett extremt exempel skulle här kunna vara slavhandeln i Nordamerika) eller att en härskande grupp kommer in i ett samhälle och tar över dess toppskikt. Detta är vad som hände i Finland under tiden det tillhörde Sverige. Svenskarna var den härskande klassen i landet som utgjordes av en språkligt homogen grupp som besatt den ekonomiska och politiska makten över resten av befolkningen i Finland.⁶⁸ Det fanns också svensktalande som inte hade någonting att göra med den styrande eliten, men för att få tillhöra överklassen var man tvungen att tala svenska. (notera att detta gäller under tiden då Finland befann sig under svenskt styre).⁶⁹

Under denna tid utövade den svenska eliten en slags ackultureringspolitik på den finsktalande befolkningen. Inte genom att kräva att den finsktalande befolkningen skulle ge upp sitt språk och sin kultur för att passa in i en svensk kontext, utan genom att utestänga finskan ur de fina salongerna och tvinga på den finsktalande befolkningen svenska för att ha någon chans att bli en del av den styrande klassen. Vad som också är relevant är att finlandssvenskarna under den här tiden representerade hela den makt som den härskande staten Sverige besatt. Det språk som är förknippat med mest makt har större chans att påverka det övriga samhället.⁷⁰ När Sverige förlorade den makten över Finland började också nedgången för det svenska språket i Finland, varför det idag är ett minoritetsspråk inte bara sett till antalet talare utan också att det inte längre är det språk som används av de styrande i landet.

⁶⁸ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 80 - 81

⁶⁹ Liebkind, Karmela, The Swedish-speaking minority in Finland: A case study, i *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), sektion 3.6, s. 69

⁷⁰ Tandefelt, Marika, *Mellan två språk: en fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*, s. 32

5. Bibliotekspolitik

I detta kapitel kommer jag undersöka hur de båda ländernas bibliotekslagstiftning ser ut i förhållande till de nationella minoriteterna. Europa har här utelämnats då det inte finns någon sammanhållen lagstiftning för biblioteksverksamhet på den nivån.

5.1 Sverige

Redan 1999 började man i regeringens proposition Nationella minoriteter i Sverige tala om minoritetsspråk i samband med kulturverksamhet.⁷¹ Man menar i denna skrift att det finns ett stort intresse för de nationella minoriteternas kultur, även bland majoritetsbefolkningen. Således kan kultursatsningar på minoritetsgrupperna betraktas som lönsamma inte bara som ett led i positiv särbehandling utan också för att det hos samhället i stort finns ett intresse för dessa.⁷²

I minoritetsspråksstadgan och ramkonventionen från Europarådet diskuterades kulturverksamhet för minoritetsgrupperna. Bibliotek nämns dock inte varken i konventionerna eller i det svenska arbetet med att ratificera dessa. Hansson menar dock att man lika gärna kunnat nämna biblioteket som en del i hur ratificeringen skulle utföras i praktiken, eftersom det är en del av kulturverksamheten i Sverige. Han menar att biblioteket har alla möjligheter att spela en stor roll i svensk minoritetspolitik. I regeringens proposition från 1999, som handlar om hur man ska gå till väga för att ratificera ramkonventionen och minoritetsspråksstadgan, uppmärksammas fem särskilda områden där de nationella minoriteterna bör gynnas; utbildning, kultur, massmedia, arkiv och äldreomsorg. Hansson menar att det går att koppla biblioteket som en betydelsefull aktör till alla dessa områden förutom äldreomsorgen.⁷³ En annan som påpekar vikten av kulturverksamhet för minoritetsgrupper är Petré, som säger, redan 1971, att minoriteterna visserligen inte blir förföljda eller officiellt diskriminerade i Sverige, men de blir utestängda från samhället genom att man inom områdena kultur och utbildning endast riktar sig mot majoritetsbefolkningen och således stänger ute minoriteterna ur verksamhet som skulle kunna försäkra minoriteternas fortlevnad.⁷⁴

Den tidigare bibliotekslagen från 1996 är också ett steg mot den nuvarande bibliotekslagen angående minoriteter på biblioteket. I denna nämner man i §8 att biblioteken ska ”ägnas särskild

⁷¹ Prop., 1998/99:143, *Nationella minoriteter i Sverige*, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm, s. 62

⁷² Prop., 1998/99:143, *Nationella minoriteter i Sverige*, s. 64

⁷³ Hansson, Joacim, *Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey*, 2011, s. 408

⁷⁴ Petré, Gustaf, *Minoriteternas rättsställning i Sverige*, i *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 40

uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter.”⁷⁵ Denna formulering likställer de nationella minoriteterna med alla andra minoritetsgrupper i samhället, såsom funktionshindrade. Detta är inte assimileringspolitik såsom Dahlström menar, då man uppmärksammar att det finns andra minoriteter i Sverige än de invandrade minoritetsgrupperna och den funktionshindrade befolkningen och man med denna formulering också poängterar att de kräver ett visst mått av specialbehandling.⁷⁶ Dock antyder formuleringen i paragraf 8 att de ”andra minoriteterna” inte har någon särställning gentemot andra minoriteter, språkliga eller inte. Funktionshindrade, invandrare och andra minoriteter är vitt skilda och överlappande grupper, till och med inom grupperna. Ett funktionshinder behöver till exempel inte vara det andra likt. Denna generalisering av minoriteter (i ordets bredaste bemärkelse) antyder ett assimileringstänkande enbart genom att man inte bryr sig om att skilja mellan grupperna utan enbart väljer att uppmärksamma närvaron av människor som på olika sätt skiljer sig från majoritetsbefolkningen på biblioteket.

Detta likställande av minoritetsgrupper, oavsett vilket sorts minoritet, är något man genom ratificeringen av ramkonventionen ville undvika i Sverige. Man uttrycker särskilt detta som ett önskemål i SOU:n som publicerades 1997 innan Sverige ratificerat konventionerna. Man ville klargöra de nationella minoriteternas särställning genom att klart och tydligt nämna dem vid namn. Detta för att termen ”minoriteter” i Sverige oftast skapar associationer med invandrare snarare än de inhemska minoritetsgrupperna.⁷⁷

5.2 Finland

Det finns i Finlands bibliotekslag från 1998 ingen direkt motsvarighet till den nya svenska bibliotekslagens paragraf angående minoritetsspråkens särställning på biblioteket. Detta är inte särskilt underligt då Finland saknar samma typ av minoritetspolitik som Sverige. Den motsvarighet som finns är från §3 i den finska bibliotekslagen från 1998:

I tvåspråkiga kommuner skall vardera språkgruppens behov beaktas enligt enahanda grunder. I kommuner inom samernas hembygdsområde skall de samiska och finska befolkningsgruppernas behov beaktas enligt enahanda grunder.⁷⁸

⁷⁵SFS 1996:1 596, Bibliotekslag, Stockholm, Kulturdepartementet, 1996

⁷⁶Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (Red), s. 88-89

⁷⁷ SOU 1997:193, *Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter*, Landsbyggsdepartementet och Minoritetsspråkskommittén sektion 2, Stockholm s. 26

⁷⁸ FFS 904/1998, Bibliotekslag, Helsingfors, Undervisningsdepartementet, 1998.

Denna formulering i den finska bibliotekslagen representerar den minoritetspolitik som utövas i Finland. Vad denna paragraf i enkelhet innebär är att svenska och samiska ska, i de tvåspråkiga kommunerna, användas och beaktas på samma sätt som finska. ”På enahanda grunder” innebär att svenska/samiska och finska ska vara jämställda som språk på biblioteket. Vad gäller service på minoritetsspråk (eller andra språk än finska överhuvudtaget) utanför de tvåspråkiga kommunerna så definieras det inte alls i bibliotekslagen.

Från 2009 finns en publikation från Undervisningsministeriet i Finland som skriver om sin vision för biblioteksverksamheten i landet fram till 2015. I denna nämns överhuvudtaget inga särskilda åtgärder för att främja eller skydda minoritetsspråken på biblioteket. Istället fokuserar man i planen främst på anpassat material för olika åldersgrupper på biblioteket.⁷⁹ Man presenterar rapporten med att ”den utgör grunden för beredningen av författningar och statlig finansiering”⁸⁰ och att den ska hjälpa till att hålla bibliotekstjänsterna uppdaterade i de (främst tekniska) förändringarna som sker inom informationsförmedling. Man förstärker genom hela rapporten budskapet att tekniska utvecklingar och tillgången till nya medier är det viktigaste för biblioteket att hålla sig uppdaterade om. Rapporten är en del av Undervisningsministeriets satsning som går ut på att fortlöpande sammanfatta rapporter som denna för att konkretisera bibliotekens mål för de närmaste fem åren.⁸¹ Man kommer dock i denna rapport inte närmare att nämna minoritetsspråk, eller språksatsningar överhuvudtaget, än att konstatera att alla medborgare har samma kulturella rättigheter och att biblioteket finns för att uppfylla de rättigheterna.⁸²

En rapport som är betydligt mer intressant är *Kulturpolitisk strategi 2020* som också den är publicerad av Undervisningsministeriet 2009. Detta är en övergripande rapport som uttrycker mål för Finlands samlade kulturpolitik och som fungerar som styrdokument för de rapporter som författats för specifika områden, såsom den bibliotekspolitiska strategin ovan.⁸³ Då detta är en rapport med det övergripande syftet att utveckla mål för samtliga kulturverksamheter ger man inte biblioteket någon särskild uppmärksamhet, men poängterar att biblioteket är ett av de verksamhetsområden Undervisningsministeriet anser som särskilt viktiga att stödja. Den samiska kulturens särställning som ursprungskultur poängteras särskilt och det konstateras att man måste arbeta för att stärka den. Man nämner sedan att man också ska trygga de andra språkliga

⁷⁹ 2009:33, Biblioteksstrategi 2015, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, s. 14

⁸⁰ 2009:33, Biblioteksstrategi 2015, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, Inledning

⁸¹ 2009:33, Biblioteksstrategi 2015, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, s. 33

⁸² 2009:33, Biblioteksstrategi 2015, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, s. 27

⁸³ 2009:14, Kulturpolitisk strategi 2020, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, Inledning

minoriteternas rättigheter.⁸⁴ I slutet av rapporten sammanfattas de mål man har med kulturpolitiken fram till 2020 och konstaterar där i korthet samma saker som kommer fram i den bibliotekspolitiska strategin, men poängterar också vikten av att göra kulturpolitiken jämlik på alla områden (det vill säga att biblioteken är inkluderade) och att man särskilt bör beakta tvåspråkighet som ett medel för detta.⁸⁵

⁸⁴ 2009:14, Kulturpolitisk strategi 2020, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, s. 23 - 24

⁸⁵ 2009:14, Kulturpolitisk strategi 2020, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors, s. 30

6. Jämförelse

För att kunna utföra en jämförelse av Sverige och Finland måste jag till en början använda två separata komparationsmatriser för de faktorer jag vill jämföra i de båda länderna; en för respektive lands minoritetspolitik och en för respektive lands bibliotekspolitik. Detta för att de två områdena till en början måste analyseras med två olika system. Minoritetspolitiken med MDSD och bibliotekspolitikerna med MSSD. Minoritetspolitiken har alltså en beroende faktor som ter sig likadan i båda länderna. Alltså måste det finnas en oberoende faktor som också är likadan i båda länderna där de övriga faktorerna är olika. Bibliotekspolitikerna har, tvärtom, en beroende faktor som är olika i de båda länderna och därför måste det där finnas en oberoende faktor som också är olika. De oberoende faktorerna har valts ut från det insamlade materialet efter relevans, samt att de måste uppfylla kriterierna för en jämförelse. Alltså att det måste gå att svara ja eller nej på om de är lika eller olika i de båda länderna.

Komparationsmatris för minoritetspolitik:

Tabell 1

Oberoende faktorer:	Sverige:	Finland:
Ändrad lagstiftning för att kunna ratificera Europarådets konventioner	Ja	Nej
Antal officiella språk	1	2
Bebos av minoritetsbefolkning(ar) som funnits i landet under lång tid	Ja	Ja
Beroende faktor:	Sverige:	Finland:
Har ratificerat Europarådets konventioner för en eller flera minoritetsgrupper	Ja	Ja

I detta fall är den faktorn att båda länderna bebos av minoritetsbefolkningar som funnits i landet under lång tid. Detta kan naturligtvis omedelbart sättas i samband till varför de båda länderna överhuvudtaget ratificerat Europarådets konventioner.

Komparationsmatris för bibliotekspolitik:

Tabell 2

Faktorer:	Sverige:	Finland:
Förvaltningskommuner (tvåspråkiga kommuner)	Ja	Ja
Bibliotekslag uppdaterad efter ratificering av konventionerna	Ja	Ja
Förvaltningskommuner ansvariga för minoritetsspråken på biblioteket	Nej	Ja
Beroende faktor:	Sverige:	Finland:
Finns minoritetsspråken inskrivna som särskilda intresseområden i bibliotekslagen?	Ja	Nej

Den oberoende faktorn som stödjer den beroende faktorn är vilket ansvar som läggs på förvaltningskommunerna i respektive land. I Finland har förvaltningskommunerna (de tvåspråkiga kommunerna) allt ansvar för att tillgodose minoritetsgruppernas behov på biblioteket. I Finland finns på nationell nivå finns inga krav på biblioteket att ta någon särskild hänsyn till minoritetsspråken. I Sverige har förvaltningskommunerna visserligen ett särskilt ansvar, men tack vare den minoritetsinkluderande paragrafen i den nya bibliotekslagen så har de inte det fulla ansvaret.

För att gå ett steg längre och sammanföra dessa båda områden skapar jag här ytterligare en komparationsmatris som är övergripande både för minoritetspolitik och för bibliotekspolitik. För detta använder jag samma beroende faktor som i matrisen över bibliotekspolitiken då detta är det som är av störst intresse i denna uppsats.

Tabell 3

Oberoende faktorer:	Sverige	Finland
Ratificerat konventionerna för en eller flera nationella minoriteter	Ja	Ja
Bebos av en eller flera minoritetsbefolkningar	Ja	Ja
Utsett förvaltningskommuner (tvåspråkiga kommuner) för de nationella minoritetsspråken	Ja	Ja
Existerar territoriellt obundna minoriteter i landet	Ja	Ja
Ligger ansvaret för minoritetsspråk på biblioteket hos språkets förvaltningskommuner	Nej	Ja
Har förvaltningskommunerna ett särskilt ansvar för minoritetsspråken generellt	Ja	Ja
Beroende faktor:	Sverige:	Finland:
Finns minoritetsspråken inskrivna som särskilda intresseområden i bibliotekslagen?	Ja	Nej

Denna slutgiltiga matris ger samma resultat som matrisen över bibliotekspolitiken. Det vill säga att det är den oberoende faktorn om huruvida ansvaret för minoritetsspråk på biblioteket ligger hos särskilda förvaltningskommuner eller inte är den som styr den beroende faktorn. Den faktor som lagts till i denna matris är den om territoriellt obundna språk. Den faktorn är inte en oberoende faktor i den meningen att den förklarar den beroende faktorn. Att territoriellt obundna språk existerar i båda länderna påverkar inte att minoritetsspråken bara finns som ett särskilt

intresseområde i den svenska bibliotekslagen. Dock är den frågan relevant då det är dessa minoritetsgrupper som blir helt bortglömda när Finland inte har någon allinkluderande bestämmelse för minoritetsspråk på biblioteket.

I Finland har de tvåspråkiga kommunerna inte bara ett särskilt ansvar för de nationella minoritetsspråken på biblioteket – de har det enda ansvaret. Vad som då faller utanför ramen är de territoriellt obundna språken. Finland har bara ratificerat ett territoriellt obundet språk i minoritetsspråkskonventionen och ramkonventionen, romani chib, men säger sig vara öppna för alla minoritetsspråk vars talare själva känner sig behöva omfattas av skyddet konventionerna ger. Dessa odefinierade minoriteter är till största del territoriellt obundna (ryssar, tatarer och judar). Även dessa minoritetsspråk faller utanför Finlands minoritetsspråkspolicy på biblioteket. Detsamma gäller även för de landsdelsbundna minoritetsspråken, svenska och samiska, i de kommuner som är enspråkigt finska. Detta omfattar förstås också minoritetspolitiken generellt, inte bara biblioteket. Man menade i Finland att de redan befintliga lagstiftningarna räckte när man ratificerade europarådets konventioner. Det är således inte likadant som i Sverige, där man blev tvungen att ändra sin lagstiftning för att kunna ratificera konventionerna. Konventionerna kan därför, i fallet Finland, inte utöva någon påtryckning när det gäller att uppdatera minoritetspolitiken i landet.

Arbetsmarknadsdepartementet gav 2009 ut den svenska lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Denna innehåller ungefär samma saker som den finska språklagen och den finska samiska språklagen. Den fastställer vilka rättigheter de olika minoritetsgrupperna har i samhället och då främst landsdelspråken (samiska, finska och meänkieli) eftersom de har särskilda rättigheter i sina förvaltningskommuner.⁸⁶ Vad som skiljer Sverige från Finland är att de nationella minoriteterna omnämns i den svenska bibliotekslagen, att det inte bara är förvaltningskommunerna som bär ansvaret för minoritetsspråk på biblioteket och att man i Sverige klart definierat vilka minoritetsgrupper som avses med termen nationella minoriteter.

Det råder ingen tvekan om att båda länderna försöker förhålla sig till vad Dahlström kallar för den pluralistiska ideologin. Det vill säga att alla minoriteter ska få samma rättigheter som majoritetsbefolkningen samtidigt som de får möjlighet och hjälp att behålla sin egen kulturella särart.⁸⁷ Detta är vad man uttrycker i båda ländernas språklagar och också vad europarådets ramkonvention och minoritetsspråksstadga strävar efter att uppnå. Det ingår också i själva

⁸⁶ SFS 2009:724, Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, Arbetsmarknadsdepartementet DISK, Stockholm

⁸⁷ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), s. 89

definitionen av en nationell minoritet för svensk del.⁸⁸ Den tydligaste punkten där detta misslyckas är där Finland uteslutit alla territoriellt obundna språk ur bibliotekslagen. I denna väldigt specifika kontext, bibliotekslagen i Finland, går det att påstå att man utöver en diskrimineringspolitik mot dessa minoriteter. Dahlström definierar denna sortens politik med att minoritetsgruppen behandlas sämre än majoritetsbefolkningen genom att de blir sämre behandlade av till exempel myndigheter, serviceinrättningar och föreningar.⁸⁹ I just denna smala kontext är det vad som sker med de territoriellt obundna språken i Finland.

⁸⁸ Hansson, Joacim, Ahlyrd, Sara & Vigur, Lotta, *Biblioteken och de nationella minoriteterna. [Elektronisk resurs]: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*, s. 6

⁸⁹ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), s. 88

7. Slutdiskussion

Finland skiljer sig från Sverige genom att inte ha något särskilt synliggörande av minoritetsgrupperna i sin bibliotekslag. De skiljer sig också från Sverige genom att inte ha instiftat någon uppdaterad minoritetsspråkslagstiftning efter att ha ratificerat europarådets minoritetsspråksstadga och ramkonvention. Utrikesministeriet har istället använt redan befintlig lagstiftning för att ratificera konventionerna och menat att detta är tillräckligt för att uppfylla konventionernas krav, vilken lagstiftningen bevisligen också var eftersom en ratifikation var möjlig. En förklaring till varför minoritetsspråksfrågan inte verkar ha fått särskilt hög prioritet i Finland detta kan vara för att den finskspråkiga befolkningen i Finland själva varit en minoritetsgrupp, inte sett till antal talare, men till maktfördelning. Svenskan var den härskande klassens språk under den tid som Finland tillhörde Sverige. Kanske är detta en förklaring till varför man inte synliggör minoritetsspråken i bibliotekslagen eller varför man ännu inte kommit med vidare utvecklingsförslag på den nuvarande minoritetsspråkslagstiftningen; för att man fortfarande känner att det finska språket behöver skyddas i första hand. Detta kan förankras i Dahlströms teorier genom att den styrande, svenska befolkningen utövat ackultureringspolitik på den, då underlägsna, finsktalande befolkningen, men att man nu förstärker en omvänd värdering och istället skyddar det finska språket.⁹⁰ Detta trots att det egentligen inte behöver skyddas. En annan förklaring kan också vara att finlandssvenskarna har varit en så stark minoritetsgrupp historiskt, också efter Finlands självständighetsförklaring, att man känner att man arbetat med minoritetsfrågan under så lång tid att man inte behöver uppdatera sig i det avseendet. Det vill säga, kanske är svenska redan en så integrerad del i biblioteket att man inte behöver tänka på det längre.

Sveriges minoritetspolitik är mer inkluderande när det kommer till biblioteket. I övrigt är politiken väldigt lika länderna emellan. Vad som dock är intressant att notera är att det för Sveriges del var något nytt att ha en minoritetsspråkslagstiftning efter att man ratificerat europarådets konventioner. Finland har ingen särskild lag för minoritetsspråk, men har haft en inkluderande minoritetsspråkspolitik vad gäller svenska ända sedan den första regeringsformen för det självständiga Finland 1919.⁹¹ För Sveriges del var ratificeringen av minoritetsspråksstadgan och ramkonventionen därför en startpunkt för den minoritetspolitik som bedrivs idag. Finland gjorde inga särskilda ändringar i sin minoritetspolitik tack vare konventionerna, men det gjorde Sverige.

⁹⁰ Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), s. 89 - 90

⁹¹ FFS 94/1919, *Regeringsform för Finland*, Helsingfors, § 14

Detta har nu lett fram till att länderna är väldigt jämlika vad gäller minoritetspolitik, trots att Finland haft nästan 100 års försprång. Dock verkar det i undervisningsministeriets kulturpolitiska strategi för 2020 som att också Finland kan öppna för en för minoritetsgrupperna mer inkluderande bibliotekslagstiftning. Bibliotekslagstiftningen är således representativ för hur minoritetspolitiken ser ut i Finland idag. Sveriges bibliotekslagstiftning är något mer progressiv då man i bibliotekslagen inte tar någon notis om att förvaltningskommunerna för de respektive språken skulle ha något särskilt ansvar på biblioteket.

Fortfarande kan många åtgärder tas för att Sveriges bibliotekspolitik ska bli ännu mer inkluderande för de nationella minoriteterna, till exempel namnge minoritetsgrupperna i lagen för att biblioteken ska kunna jobba mot samtliga minoritetsgrupper eller kanske att precisera vad de enskilda biblioteken ska göra för att uppnå en för minoritetsspråken främjande miljö på biblioteket. Dock har man börjat bra med att explicit nämna de nationella minoriteterna för vad de är istället för ”andra minoriteter” såsom den tidigare bibliotekslagen uttryckte det.

Bibliotekslagstiftningen följer den rådande minoritetspolitiken i de båda länderna. Dock finns för båda länderna saker att göra för att uppnå en för de nationella minoriteterna allinkluderande biblioteksmiljö.

I samtliga av Dahlströms beskrivningar av olika sorters politik som använts mot minoriteterna för att på olika sätt stöta bort dem från eller få dem att uppgå i majoritetssamhället understryker han användandet av samhällliga institutioner som ett verktyg för samhället att utöva denna politik. Institutioner som skolor, serviceinrättningar med flera.⁹² Biblioteket är en sådan inrättning, även om Dahlström inte nämner det specifikt. Biblioteket är en ”bärare av just ett demokratiskt och öppet samhällsideal”⁹³ och torde därför kunna vara en egen aktör när det kommer till bibliotekspolitik i båda länderna. Med den viktiga demokratiska roll som biblioteket har, och den makt det har som en samhälllig institution, skulle biblioteket kunna arbeta för de nationella minoriteterna på ett sätt som ingenting annat i samhället kan. Om biblioteket på både lokal och nationell nivå aktivt skulle arbeta för att synliggöra de nationella minoriteterna i termer av språk och kultur skulle vidare arbete för att främja de nationella minoriteterna i andra delar av samhället bli enklare.

⁹² Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), s. 88 - 89

⁹³ Hansson, Joacim, Ahlyrd, Sara & Vigur, Lotta, *Biblioteken och de nationella minoriteterna. [Elektronisk resurs]: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*, s.7

Källförteckning

Litteratur

Dahlström, Edmund, Sociologiska synpunkter på nationella minoriteter, I *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1971

Denk, Thomas, *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, Studentlitteratur, Lund, 2002

Denk, Thomas, *Komparativa analysmetoder*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012

Halonen, Mia, *Language Policies In Finland and Sweden: Interdisciplinary and Multi-Sited Comparisons*, Multilingual Matters, 2014

Hansson, Joacim, *Public libraries and the national minorities of Sweden – results of a national survey*, 2011, New Library World, Vol. 112 Iss 9/10 pp. s. 406 – 415

Hansson, Joacim, Ahlyrd, Sara & Vigur, Lotta, *Biblioteken och de nationella minoriteterna. [Elektronisk resurs]: Hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar*. Svensk biblioteks förening, Stockholm, 2010
<http://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A352541&dswid=4663> (Hämtad 19/1-15)

Liebkind, Karmela, Some problems in the theory and application of cultural pluralism: The complexity of ethnic identity, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 2. rev. ed., Finnish National Commission for Unesco, Ministry of Education, Helsinki, 1995

Liebkind, Karmela, The swedishspeaking minority in Finland: A case study, i Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 2. rev. ed., Finnish National Commission for Unesco, Ministry of Education, Helsinki, 1995

Organization for Security and Co-operation in Europe, *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*, 1990,
<http://www.osce.org/odihr/elections/14304> (hämtad 6/1-15)

Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (red.), *Cultural minorities in Finland: an overview towards cultural policy*, 2. rev. ed., Finnish National Commission for Unesco, Ministry of Education, Helsinki, 1995

Petrén, Gustaf, Minoriteternas rättsställning i Sverige, i *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, David Schwarz (red.), Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1971

Sametinget, *Europarådet*, 2014, <http://www.sametinget.se/1107> (hämtad 6/1-15)

Saukkonen, Pasi. The Finnish paradox: Language and politics in Finland. *Recode working paper series no. 05* (2012)

Schwarz, David (Red.), *Identitet och minoritet: Teori och politik i dagens Sverige*, Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1971.

Sveriges officiella minoritetsspråk: finska, meänkieli, samiska, romani, jiddisch och teckenspråk :

en kort presentation, Svenska språknämnden, Stockholm, 2003

Tandefelt, Marika, *Mellan två språk: en fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*, Diss., Uppsala universitet, Uppsala, 1988

Officiella dokument

ACFC/SR(1999)003. Report submitted by Finland pursuant to article 24, paragraph 1 of the framework convention for the protection of national minorities. Council of Europe, 1999
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_1st_SR_Finland_en.pdf
(Hämtad 2014-11-20)

Biblioteksstrategi 2015, 2009:33, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm33.pdf?lang=SV> (hämtad 7/1-15)

European Treaty Series - No. 148, *European charter for regional or minority languages*, Europarådet, Strasbourg, 1992

FFS 94/1919, Regeringsform för Finland, Helsingfors,
<http://www.mlang.name/arkisto/regeringsform.html> (hämtad 7/1-15)

FFS 904/1998, Bibliotekslag, Undervisningsdepartementet, Helsingfors.

FFS 423/2003, Språklag, Justitiedepartementet, Helsingfors.

FFS 1086/2003, Samisk språklag, Justitiedepartementet, Helsingfors.

Kulturpolitisk strategi 2020, 2009:14, Undervisningsministeriets publikationer, Helsingfors
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm14.pdf?lang=sv> (hämtad 7/1-15)

Proposition, 1998/99:143, Nationella minoriteter i Sverige, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm

SFS 1996:1596, *Bibliotekslag*, Kulturdepartementet, Stockholm

SFS 2009:724, Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, Arbetsmarknadsdepartementet DISK, Stockholm.

SFS 2013:801, Bibliotekslag, Kulturdepartementet, Stockholm

SOU 1997:192, *Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk*, Landsbygdsdepartementet och Minoritetsspråkskommittén sektion 1, Stockholm

SOU 1997:193, *Steg mot en minoritetspolitik - Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter*, Landsbygdsdepartementet och Minoritetsspråkskommittén sektion 2, Stockholm

SÖ 2000:2, Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, Utrikesdepartementet, Stockholm

SÖ 2000:3, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk, Utrikesdepartementet, Stockholm

Bilaga 1

Förvaltningskommuner för minoritetsspråk i Sverige.

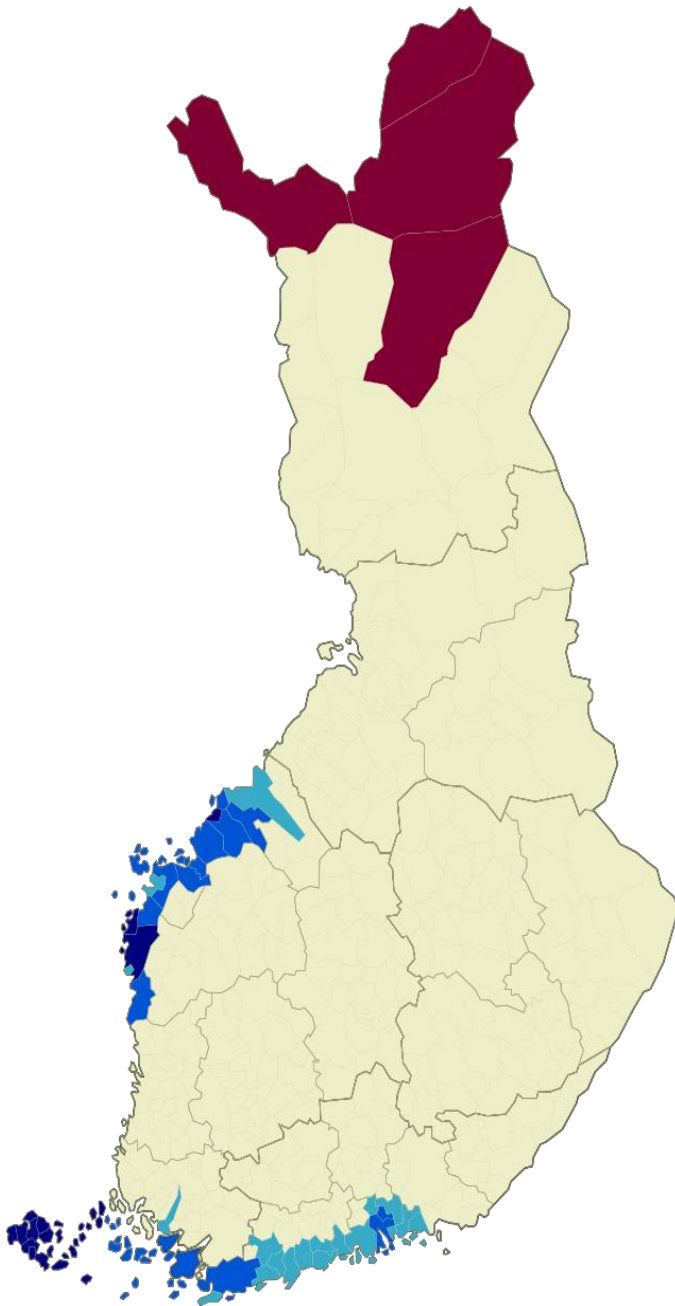
Länk: http://minoritet.se/GetDoc?meta_id=2389

Hämtad 8/1-15

Bilaga 2

De röda fälten: Tvåspråkiga kommuner, finska och samiska

De blå fälten: Tvåspråkiga kommuner, finska och svenska.

Länk: http://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_%C3%B6ver_svensk-och_tv%C3%A5spr%C3%A5kiga_kommuner_i_Finland#mediaviewer/File:Languages_of_Finnish_municipalities_%282009%29.svg Hämtad: 8/1-15